

Duško Modly*

ISTRAŽITELJI ZA PROCESUIRANJE RATNIH ZLOČINA

SAŽETAK

U ovom radu govori se o krivično pravnom institutu istražitelja za ratne zločine. Definira se pojam istražitelja i proces njegovog istraživanja, navodi se tipologija istražitelja i njihove radne kvalitete, kao i način njihovog angažiranja i uloga u krivičnom postupku. Posebno se elaborira radna i stručna uloga istražitelja u sistemu državne krivične represije i navode uslovi za kompetentnog istražitelja, kao i njihov poseban vokabular. U vezi s tim definiraju se i minimalni standardi istražiteljske struke koji vrijede za sve istražitelje i posebnosti njihovog spoznajnog procesa. Upozorava se na okolnosti o kojima treba voditi računa kod angažiranja istražitelja, što se očekuje od istražitelja, neki uzroci loše kvalitete rada istražitelja, edukacija istražitelja, spoznaje i pitanja vezana uz proces rada istražitelja itd.

Ključne riječi: istražitelj, tipologija istražitelja, proces istraživanja, okolnosti za angažiranje istražitelja.

Uvodna razmatranja

U ovom radu polazi se od premise da je krivični postupak po svojoj namjeni, primarno istraživački postupak *sui generis*, namijenjen validnom utvrđivanju pravno relevantnih krivičnopravnih činjenica. Pojam „istraživački“ implicira i postojanje pojma „istražitelj“. Taj pojam vezan je uz specijalizaciju ovlaštenih službenih osoba koje sudjeluju u procesu otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja krivičnih djela u krivičnom po-

* Prof. dr., redovni profesor Sveučilišta u Splitu.

stupku. Istražitelji moraju imati specifičan stepen obrazovanja, raspolagati posebnim znanjima, imati radno iskustvo i rezultate u radu. Riječ je o stručnjacima koji imaju posebna znanja, u pravilu iz vanpravnih područja. Većina procesualista krivičara (praktičara i teoretičara) danas smatra da se jedino iskustvo vezano uz neposredan rad na određenim krivično pravnim predmetima smije vrednovati u postupku imenovanja istražitelja. Istražitelji mogu biti, ali ne moraju, osposobljeni za obavljanje pojedinih radnji. Istražitelji rade po naredbi i pod nadzorom nadležnog krivično procesnog organa. Stručno-radni profili istražitelja uvjetovani su vrstama krivičnih djela u čijem istraživanju sudjeluju. Tako postoje i istražitelji za ratne zločine. Zavisno od sadržaja inkriminacije „ratni zločin“ u zakonodavstvima pojedinih zemalja, formiraju se stručni profili istražitelja za ta krivična djela.

U različitim zemljama pravni institut istražitelja različito je statuiran. Za potrebe ovog rada navodi se rješenje u Zakonu o krivičnom postupku Republike Hrvatske. U članu 202. st. 2. daje se pojam istražitelja, citiramo: „Istražitelj je osoba koja je po posebnom propisu donesenom na osnovi zakona ovlaštena provoditi dokazne i druge radnje“. ZKP Republike Hrvatske u dijelu gdje uređuje dokazne radnje predviđa : 1.) istražitelje koji imaju opće ovlasti (policijski službenici), 2.) istražitelje koji istražuju pojedina krivična djela i koji imaju posebne ovlasti, 3.) državno odvjetničke savjetnike i stručne suradnike i 4.) stručne osobe (koje se pozivaju radi davanja objašnjenja). Sve spomenute kategorije istražitelja i stručnih osoba ZKP uređuje u kontekstu dokaznih radnji. Istražitelji sve radnje poduzimaju po nalogu tužioca (državnog odvjetnika). Za naredbu o poduzimanju dokazne radnje tužilac je stručno odgovoran.

U vezi s navedenim navodimo konstataciju B. Pavišića, iznesenu na Savjetovanju o institutu istražitelja po ZKP-u RH, koje je organizirala Strukovna udruga kriminalista Republike Hrvatske, Zagreb, 2012 g.: „Važeće hrvatsko zakonodavstvo ne propisuje za istražitelje ograničenja glede vrste radnje. S uvođenjem takvih ograničenja valja biti posebno oprezan. Bitno je naime, to da se : a) poduzimaju dokazne radnje, b) samo po nalogu državnog odvjetnika i c) prema zakonskim pravilima koja vrijede za pojedinu radnju“. Istražitelj može biti samo osoba koja je sposobna provesti određenu dokaznu radnju, tako da njeni rezultati mogu biti temelj za odluku u krivičnom postupku. Dakle, tužilac bi morao voditi računa o dokaznoj radnji, te o stručnosti istražitelja. Ti zahtjevi vrijede kako za radnje pribavljanja personalnih dokaza, tako i za materijalne dokaze“. Mišljenje B.Pavišića, da bi tužilac „...morao voditi računa o dokaznoj radnji,

te o stručnosti istražitelja“, imperativno zahtijeva specijalizaciju tužilaca i poseban oblik edukacije iz vanpravnih područja. Iz navedenog proizlazi da bi tužilac u svakom konkretnom slučaju morao imenovati istražitelja vodeći pri tome računa o tome : a) da radnje istražitelja budu provedene po pravilima struke (valjano) i zakonito i b) da daju najbolji rezultat koji se može koristiti za donošenje odluke u krivičnom postupku. Treba imati u vidu da prava i dužnosti tužioca propisuju međunarodni i unutarnji izvori. Za razmatranje međunarodnih izvora treba voditi računa o 10 pitanja na koja mora odgovoriti istraživanje međunarodnih zločina (*Institute for International Criminal Investigations*). Daljnji važan izvor Vijeća Evrope je prije svega Preporuka Rec (2009) 19 Odbora ministara Vijeća Evrope o ulozi tužioca u krivičnom pravosuđu koja u čl. 1. točka 3. alineja prva predviđa da tužilac vodi, upravlja i nadzire istraživanje krivičnog djela. Prelazi potrebe ovog rada daljnja elaboracija međunarodnih izvora kao što su pravila Vijeća Evrope i sl.

Stručnjak istražitelj trebao bi biti garancija potpunog i pouzdanog utvrđivanja istine u krivičnom postupku. Ništa ne može zamijeniti stručan i valjan rad kompetentnih stručnjaka. Pri tome zakonodavac treba jasno i određeno pozicionirati istražitelja u sistem krivične represije. Navedeni zahtjevi nedvojbeno zahtijevaju uvećana sredstva.

Objekt interesa u daljnjem izlaganju biti će radna i stručna uloga istražitelja kao ovlaštene službene osobe koja na temelju svoje kompetencije (stručnost i profesionalno iskustvo) pronalazi, fiksira, prikuplja, dokumentira i evaluira pravno relevantne činjenice u vezi s konkretnim kriminalnim događajem ili krivičnim djelom. Na strani istražitelja po prirodi njihove uloge i posla u postupku traže se, određena teorijska i praktična znanja iz određenog područja koje je objekt interesa u konkretnom slučaju. Oni moraju poznavati i osnove krivičnog prava, osobito procesnog i vladati posebnim vokabularom (pojmovi i termini), kako iz svog specijalističkog, tako i pravnog područja. Primarno je riječ o kriminalističko-forenzičkim i krivično pravnim pojmovima i terminima. Svakako da istražitelji moraju vladati različitim tehnikama i vještinama vezanim uz njihov stručni profil. Jedna od traženih vještina je i vještina komunikacije s ljudima, koja je usko vezana uz emocionalnu inteligenciju.

Naprijed navedeno postavlja pitanje: Što treba podrazumijevati pod pojmom „istraživanje istražitelja“? Smatramo da je riječ o sistematskoj metodi ili metodama ispitivanja činjenica iz personalnih i materijalnih izvora informacija. To ispitivanje je svakim danom sve više nauka, a manje vještina. Istraživanje faktički je planirano, sistematsko i pouzdano dolaze-

nje do relevantnih podataka i utvrđivanje relevantnih činjenica. Logika naučnih i stručnih metoda mora biti nadopunjena inicijativom i duševnom i tjelesnom spretnošću istražitelja.

Proces istraživanja u krivičnom postupku danas, smatra se naučno-operativnim okvirom kao slijedom radnji i mjera. U pojedinim slučajevima taj proces može zahtijevati i improvizaciju istražitelja. Istraživanje mora biti povezano s nizom pristupa u odnosu na koje treba prethodno učiniti procjenu, prije nego se prijeđe na drugi. Pri tome se akcent stavlja na deduktivno-induktivan pristup.

Za istraživanje ratnih zločina, osobito njihovih kriminalnih scena i situacija, traže se, uspješni i dokazani istražitelji. Oni moraju izvršiti potrebne analize, sinteze i ocjene istražnih situacija u smislu postavki o djelu i izvršitelju, kao i drugim modalitetima djela, radi daljnjeg uspješnog postupanja. Navedeno djelovanje koji puta sadržava prognostički element, koji ne spada u bit istražne situacije. Pozitivni propisi daju okvirne odredbe o istražiteljima i njihovoj ulozi u postupku (donošenje naredbe, rukovođenje s istražiteljima i sl.). Po pitanju kako postupiti u konkretnom slučaju (*know how*) istražitelji moraju posjedovati znanja i pravila koja vrijede na stručno-naučnom području kojem pripadaju. Riječ je o pravilima iz vanpravnog područja. Zbog navedenog, za određene kategorije istražitelja vrijede posebni oblici edukacije i praktične obuke. Institut istražitelja, kako ga mi shvaćamo, mora pokazivati tendenciju k širem specijalističkom korištenju naučno-tehničkih metoda, načina i sredstava, zavisno kojem području istražitelj pripada (struka). Iz naprijed navedenog proizlazi da je istražitelj faktički taktičko-tehnički pomoćnik organa koji ga je imenovao.

U vezi s naprijed navedenim institutom istražitelja danas, po nama, on mora predstavljati ostvarenje organizacijsko-tehničkog principa, da je istraživanje krivičnih djela timski rad. Nastavno će biti riječi o nekim traženim kvalitetama na strani istražitelja.

Radne kvalitete

Zbog prirode svojih poslova i funkcije u krivičnom postupku istražitelji moraju biti obdareni znanjem, duhom i razumom. Moraju raditi časno i profesionalno na putu utvrđivanja istine. Pri tome trebaju biti polivalentni, a ne monovalentni i sposobni povezivati raspoložive činjenice u nove strukture. U svom radu trebaju stalno primjenjivati jezik svoje struke.

Radne kvalitete istražitelja diktiraju istražiteljske procedure koje moraju imati karakteristike savremenog obavještajnog rada, kod kojih se traži: 1) rafiniranost otkrivanja i dokazivanja, 2) elegancija izražavanja, 3) napuštanje oblika formalističkog i šablonskog rada, 4) proširenje upotrebe istražnih tehnika, 5) multidisciplinarnost i timski rad, 6) izbjegavanje nezgrapnih, dugotrajnih i mučnih postupaka itd. Istražitelji tehničari kriminalaca trebaju suprotstaviti tehniku istražitelja, primarno kriminalističko-forenzičku.

Iz do sada navedenog proizlazi, da istražitelji po prirodi svoje uloge u krivičnom postupku moraju postupati po pravilima svoje struke i kriminalističke i forenzičkih nauka. Kod ovih potonjih osobito u postupanju s materijalnim izvorima informacija (tragovi i predmeti u vezi s krivičnim djelom). Njihova analiza usko je povezana s kriminalističkim postupcima : 1. prepoznavanja, 2. individualizacije, 3. identifikacije, 4. komparacije, 5. interpretacije i 6. rekonstrukcije. Pri tome bilo kakvo istraživanje na kriminalnoj sceni mora se temeljiti na zakonskim i naučnim standardima i zahtjevima. Veliku ulogu igra profiliranje kriminalne scene. U osnovi rad istražitelja se većim dijelom odnosi na profiliranje kriminalne scene u smislu sistematskog procesiranja kriminalne scene. To procesiranje u osnovi obuhvaća utvrđivanje prirode događaja, njegove uzroke, tipove materijalnih i personalnih izvora informacija, kao potencijalnih dokaza i druge relevantne činjenice u vezi sa slučajem. Iz navedenog proizlazi da je pretpostavka za uspješnost istraživanja istražitelja vezana uz najiskusnijeg istražitelja tzv. primarni istražitelj ili vodeći istražitelj. Istražitelji unutar zakonskih okvira i diskrecijskih prava preuzimaju inicijativu i prateće rizike. Radne kvalitete trebale bi biti :

1. kreativnost i vladanje sposobnošću divergentnog mišljenja;
2. savjesnost, istinoljubivost, objektivnost, kritičnost i samokritičnost, čestitost i motiviranost u procesu utvrđivanja istine;
3. upornost, marljivost, principijelnost, zalaganje i talent;
4. metodičnost, dobar dar zapažanja, sklonost analitičkom radu i sposobnost generalizacije;
5. oštroumnost, prisutnost duha i brzina promišljenog reagiranja;
6. sklonost ka unapređivanju vlastite stručnosti;
7. skromnost, moralna hrabrost, otpornost prema vanjskim utjecajima bilo koje vrste i ustrajnost;
8. sposobnost smirenog prosuđivanja i samosvladavanja;
9. životno i profesionalno radno iskustvo-kvantitativno i kvalitativno i do-

bro poznavanje ljudi;

10. stalno upoznavanje samog sebe i nepokolebljivost na polju profesionalne časti, morala i osobnog poštenja;
11. ne smiju se oslanjati na to da netko drugi može naknadno ispraviti njihove pogreške;
12. nemaju pravo birati koje zakone će poštivati, a koje ne;
13. trebaju se čuvati hijerarhijskih trzavica;
14. predanost cilju i svrhovito djelovanje;
15. poštovanje zakona mišljenja (zdravog razuma) i logike;
16. stalno nastojanje da se na minimum svede mogućnost pogrešaka ;
17. dobra komunikacija u odnosu na organe i subjekte postupka i osjećaj za suradnju;
18. podozrivost i sklonost istraživanju i dozvoljenom eksperimentiranju;
19. ne smiju postati robovi kompjuteriziranih instrumentalnih analiza bez sagledavanja njihove vrijednosti u okvirima potreba modernog društva;
20. posjedovanje znanja za definiranje, profiliranje i analizu mjesta događaja (kriminalne scene);
21. trebaju se kloniti relativizacije dokaza;
22. moraju vršiti adekvatnu primjenu scientizacije u postupku dokazivanja;
23. stalno raditi na usavršavanju vlastitih radnih i moralnih standarda i pridržavati ih se u postupku istraživanja;
24. stalno voditi računa o adekvatnom i dovoljnom legitimiranju ljudski prava kroz postupak istraživanja;
25. ne smiju olako donositi kvalifikacije o događaju i drugim atributima istraživanja;
26. stalno voditi računa da su informacijski kanali kojima do njih dolaze informacije legalni, pravno-etički i naučno prihvatljivi;
27. da im prikupljene informacije prođu kroz filter otkrivačko-dokaznog sistema;
28. da im je uvijek na umu glavna svrha istraživanja. Moraju stalno tražiti za uporištima i dokazima o 9 zlatnih pitanja kriminalistike (što se, kada, kako i gdje dogodilo i sl.). To ne smije biti besciljno traženje, nego selektivno promatranje i tražanje za potencijalnim dokazima;
29. stalno moraju imati u vidu da su oni menadžeri kriminalne scene;

30. moraju brzo razmišljati i biti oštroumni i imati smisla za kombinatorku;
31. stalno imati u vidu da je ultimativna mjera uspješnog istražitelja vladanje procesima indukcije, dedukcije i generalizacije itd.;
32. da su im posebno važni atributi: 1) dobra sposobnost opažanja svim osjetilima, objektivna percepcija i kvalitetno pamćenje i prisjećanje, 2) snažno rasuđivanje i dedukcija uz racionalno razmišljanje bez žurbe, 3) dobro poznavanje važećih pozitivnih propisa vezanih uz rad istražitelja. Posebno je važno dobro poznavanje postupaka otkrivanja i dokazivanja, istražnih koncepata i istražne tehnike, vrsta naučne pomoći i laboratorijskih usluga, kao i poznavanje ljudi tzv. „znanje o ljudima“, 4) snažna intelektualna kontrola konstruktivne mašte i znanja o mentalnim procesima kriminalaca i njihovih žrtava;
33. stalno imati u vidu da je ultimativna mjera uspješnog istražitelja vladanje procesima : indukcije, dedukcije i generalizacije:
34. da moraju biti „zrele“ osobe, a to znači da moraju imati neka svojstva koja ih izdvajaju iz grupe drugih „običnih“ osoba;
35. smisao za timski rad uz podjelu rada;
36. da moraju biti uspješni istražitelji, što znači da moraju posjedovati visok stupanj samodiscipline koja nije uvjetovana prisutnošću drugih, već se mora raditi o unutarnjoj kontroli. Moraju raspolagati znanjem, profesionalnim iskustvom (praksom) i metodama koje su pravno dopuštene, efikasne i prihvatljive. U tome veliku ulogu igraju strpljivost i temeljitost u radu. Uspješan istražitelj mora prilaziti svakom slučaju spremno, s profinjenom pažnjom u odnosu na relevantne detalje, ne prepuštajući ništa slučaju. On treba biti okarakteriziran objektivnošću i ne donošenju ishitrenih zaključaka;
37. da se na strani istražitelja traži prikladnost i pristojan izgled (imidž), fizička kondicija i postojanje zdravih i funkcionalno dovoljno osjetljivih osjetila. Pri tome treba imati u vidu da istražitelji mogu biti psihofizički sposobni, ali ne i kao ličnosti. Moraju se oduprijeti različitim iskušenjima. Moraju raspolagati s intuicijom (teorijskom i praktičnom) kao čuvstveno obojenim prosuđivanjem ili razumijevanjem neke situacije, osobe ili pojave koje nije posljedica namjernog razmišljanja, već se javlja kao nagla spoznaja ili uvid. Ulogu igra i inventivna mašta. Istražitelji moraju biti elokventni i hladnokrvni. Moraju biti sposobni formulirati sudove na temelju nepotpunih ili ograničenih informacija. Moraju biti i izravni, jasni i neosobni. U svom radu moraju postupati znalčki, metodično i programirano. Pri tome moraju imati razvijen

osjećaj prema pravdi i pravednosti. Moraju znati da se u njihovom postupanju traži uljudnost, stručnost i poštovanje. Moraju biti jednostavni i držati se činjenica i ne smiju nametati svoje modele dokazima itd.;

38. kada je riječ o karakteristikama osobinama istražitelji moraju biti beskompromisno poštenu, ne smiju se služiti obmanama i trikovima, ne smiju davati lažna obećanja ili obećanja koja se ne mogu ili ne smiju ispuniti. Ne smiju se koristiti prijetnjom ili prisilom. Moraju biti energični i ustrajni, pronicljivi, nepopustljivi i zdravo znatiželjni itd.

Iz dosadašnjeg izlaganja proizlazi da se na strani istražitelja traže posebne sposobnosti i posebna znanja, karakteristike i vještine. Kod sposobnosti primarno je riječ o sposobnosti primanja informacija i njihovog razumijevanja, te adekvatnog djelovanja na temelju njih. Kada je riječ o vještinama traže se a) perceptivno-motorne, b) manualne, c) intelektualne, d) socijalne i druge vještine. U ovom radu pod vještinama podrazumijevamo organizirani i koordinirani sklop mentalne i/ili fizičke aktivnosti koji je povezan s nekim objektom ili drugim raspoloživim informacijama u vezi s razjašnjavanjem događaja. Nažalost u praksi su istražitelji nerijetko prepušteni svojoj intuiciji i brznoj spoznaji u konkretnim situacijama. Tada je mogućnost pogrešaka velika. Bez obzira na teškoće s kojima se u radu istražitelji susreću uvijek moraju primjenjivati standarde svoje struke u važećim pravnim okvirima.

Radni, misaoni i dokazni postupak istražitelja je apstraktna misaona i radna shema. Pretpostavke za dobru istražiteljsku djelatnost su sposobnost traženja, opažanja, utvrđivanja i registriranja podataka i činjenica u smislu njihovih promjena u objektivnoj stvarnosti, koje se objektivno mogu opaziti i za koje se pretpostavlja da su u vezi s kriminalnim događajem ili krivičnim djelom. Sve navedene promjene istražitelji moraju uočiti, shvatiti i traseološki i psihološki dijagnosticirati, analizirati, ocijeniti, a po potrebi i dekodirati kao posljedice određenih uzroka (kauzalni nexus). Vještina logičkog razmišljanja je glavna karakteristika rada istražitelja, a potvrđivanje (verifikacija) dobijenih zaključaka temeljni zadatak. Riječ je o posebnoj intelektualnoj aktivnosti koju moraju razvijati istražitelji žele li otkriti i objasniti, dakle, istražiti određeni događaj. Pri tome način razmišljanja istražitelja diktiran je aktivnostima kojima se on bavi. Pravilan način razmišljanja istražitelja omogućava prijelaz iz stadija subjektivnog uvjerenja o postojanju ili nepostojanju relevantnih ili irrelevantnih činjenica u stadij objektivne spoznaje, koji se nerijetko može kontrolirati metodama određene nauke i to često egzaktno.

Vidimo da posebnost spoznajnog procesa istražitelja leži u njihovom psihološkom i fiziološkom spoznajnom aparatu o čemu treba voditi računa kod njihovog kadroviranja i angažiranja od strane nadležnog procesnog organa. Psihološke karakteristike mišljenja istražitelja determinirane su tipovima problemskih situacija i zadacima s kojima se susreću tokom istražiteljskog rada. Kod istražitelja moraju postojati posebno strukture u mišljenju, sistemi, modeli i profesionalni misaoni zahtjevi kod istražiteljskog djelovanja, kao i određeno povezivanje misaonih operacija i specifično djelovanje pojedinih mehanizama mišljenja, osobito u vezi s postavljanjem radnih verzija i postojanjem unutarnjeg uvjerenja prilikom rješavanja istražiteljskih zadataka.¹ Vidimo da je specifičnost i složenost istražiteljskog misaonog procesa uvjetovana složenošću i specifičnošću zadataka koji pred njima stoje i koji u velikom dijelu imaju rekonstruktivan karakter. Psihološke značajke se javljaju u postojanju posebnih tipova problemskih situacija i zadataka, u upotrebi profesionalnih struktura u mišljenju u vidu sistema i modela i profesionalnim misaonim zahvatima djelovanja, kao i u određenom povezivanju misaonih operacija i specifičnom djelovanju pojedinih mehanizama mišljenja kao što su, verzije i vlastiti mehanizmi mišljenja u rješavanju istražiteljskih zadataka. Kod istražitelja za rješavanje njihovih istražiteljskih radnji značajne su dvije strukture mišljenja : a) heuristička (otkrivačka) u smislu strukture traženja rješenja i b) epistemološka u smislu strukture znanja (logika i teorija spoznaje).

Vidimo da se na strani istražitelja traže visoke radne i moralne kvalitete, zadovoljavajući IQ i EQ, kao i duhovna inteligencija, primjena pravila logike, mašte i iskustva, visok komunikacijski nivo, stalna borba protiv stereotipa i predrasuda, gajenje „kulture“ sitnica, izbjegavanje profesionalnih deformacija, sinergičko djelovanje, mentalni i tjelesni naponi, visoki profesionalni standardi itd. Kod postupanja po načelu hitnosti (opasnost od odlaganja) traži se: razumno prosuđivanje i postupanje po sigurnosnim standardima. To znači da istražitelji moraju vladati standardima svoje struke.

Prilikom angažiranja istražitelja treba imati u vidu da je kriminalna scena u pravilu vrlo kompleksna mješavina statičkih i dinamičkih informacija, primarno traseološke prirode. Te informacije najčešće traže stručnu interpretaciju. Stalno treba imati u vidu da se upotreba istražitelja mora prakticirati unutar pravnog konteksta. Treba se čuvati pogrešaka bilo koje vrste od trenutka imenovanja istražitelja, jer one mogu poljuljati povjerenje struke i javnosti u kompetenciju, poštenje i nepristranost istražitelja. Objektivnost, neutralnost i nepristranost su danas u modernim pravosud-

¹ V.Vodinić, *Kriminalistika : otkrivanje i dokazivanje*, Tom I, Skoplje 1985.

nim sistemima smješteni na centralno mjesto kao temeljne potrebe za istražitelje i druge sudionike u postupku. Stalno treba imati u vidu da je uz ostalo cilj „instituta istražitelj“ i sticanje i zadržavanje dobrog mišljenja javnosti o njegovoj ulozi.

O naprijed navedenom trebaju stalno voditi računa oni koji predlažu nadležnom procesnom organu liste istražitelja. Po nama zbog navedenog javlja se potreba za izradom praktikuma za pojedine kategorije istražitelja.

Što se očekuje od modernog istražitelja kod istraživanja mjesta događaja?

- da stalno vodi računa o elementima operativne strategije kod istraživanja mjesta događaja. Pri tome ulogu igraju : a) talent, b) sposobnosti, c) vještine, d) znanja, e) organizacija i rukovođenje itd.;
- da poznaje i vlada karakteristikama operativnog istraživanja na mjestu događaja, u što spadaju : a) svestranost, b) cjelovitost, c) točnost i utemeljenost, d) novost, što znači da nema šablona uz vođenje računa o novonastalim situacijama, e) optimalnost i f) ispravnost;
- da je svjestan da se njegovo istraživanje mjesta događaja da bi bilo uspješno mora temeljiti na : 1. točnosti, 2. preciznosti, 3. istinitosti, 4. zakonitom utvrđivanju činjenica, 5. potpunoj odanosti poštenju, osobito prilikom pisanja izvještaja o rezultatima istraživanja itd.;
- da u postupku istraživanja primjenjuje proces spajanja postulata nauka s tradicionalnim kriminalističkim istraživačkim tehnikama;
- da je sposoban da uspješno profilira kriminalnu scenu i izvrši procjenu koliko je u slučaj stvarno uključeno kriminalnih scena, te da odredi prirodu i granice svake scene, uvjete koji na njima vladaju ili su vladali. To su osobito slučajevi kod plurilokalizacije i dikontinuiteta mjesta događaja itd.;
- da adekvatno evaluira izvore informacija. Riječ je o sposobnosti izbora između brojnih alternativnih izvora najpouzdanijeg i tačnog izvora u odnosu na dani subjekt;
- da odvaja činjenice od uvjerenja. To je sposobnost temeljnog razlikovanja između činjeničnih navoda koji mogu biti demonstrirani ili verificirani, od uvjerenja koja su stvar vjerovanja ili stanovišta koja ne mogu biti dokazana;
- da identificira stereotipe. Riječ je o prepoznavanju prejednostavnih i pretjeranih opisivanja, korisnih ili nekorisnih, koja se temelje na pogrešnim informacijama ili nedostatku informacija;
- da je sposoban objektivno razmotriti suprotna gledišta i izvršiti njihovo

vu kritičku analizu. Riječ je o posebnoj vještini;

- da raspolaze posebnim vještinama čitanja i razmišljanja. Te vještine mu omogućavaju da razumije ono što čita i da odvoji činjenice od mišljenja, prepozna frazeologiju i da bude dobar konzument raspoloživih informacija;
- da identificira uzroke konkretnog kriminala i preventivne funkcije istraživanja mjesta događaja;
- da prepozna tvrdnje koje su dokazive. One u osnovi mogu biti : 1. dokazive, 2. nedokazive i 3. previše kontroverzne;
- da poznaje heurističko (primarno)-silogističke kriminalističke procedure koje se poduzimaju na mjestu događaja, kao kriminalnoj sceni. Postoje tri glavne funkcije te procedure : 1. koordinacija rada, 2. tehničke i 3. istražne usluge;
- da poznaje pravila postupanja istražitelja kriminalne scene, koja se u osnovi svode na: 1. održavanje kontrole, 2. konceptualizaciju prilikom procesiranja mjesta događaja, koja se u osnovi sastoji u pridržavanju poznatih činjenica i utemeljenih zaključaka, što olakšava misaonu rekonstrukciju i identifikaciju metoda izvršenja djela i sugerira moguće postojanje određenih tipova materijalnih dokaza, te pomaže kod određivanja strategije istraživanja. Prilikom misaone rekonstrukcije istražitelji moraju biti svjesni mogućnosti pripisivanja vlastitih mogućih motiva i akcija izvršitelju, osim ako postoje solidne osnove za to, 3. oprez: mnoga mjesta događaja omogućavaju trenutno usmjeravanje istraživanja, što koji puta može biti štetno, 4. sveobuhvatnost: pravilo o sveobuhvatnosti diktira da svaki raspoloživi dokaz mora biti pribavljen, a kada se javi pitanje da li neki trag ili predmet predstavljaju dokaz, treba polaziti od pretpostavke da su dokaz. Razlog tome je da se izbjegnu greške u smislu isključenja dokaza koje su nepopravljive (ireparabilne). Ovo pravilo odnosi se i na standardne uzorke tzv. neutralni komparativni uzorci i eliminacijske otiske ili utiske kada su prikladni za eliminaciju i 5. zaštitu od različitih hazarda:
- da izbjegava tendenciju registriranja samo osnovnih činjenica slučaja i koraka koji su dali pozitivne rezultate. Treba registrirati sve elemente procesa istraživanja, pa makar nisu dali korisne informacije. Svrha toga je da se ukaže na potpunost (kompletnost) istraživanja, iako se mogu provesti i dodatna istraživanja;
- da provodi pravilno instruiranje osoblja koje sudjeluje u istraživanju mjesta događaja;
- da integrira napore sudionika od tehničkih do istražnih profila i provo-

di koordinaciju rada;

- da udovolji zakonskim zahtjevima koji se odnose na uvođenje dokaza u formalni postupak. Da to provede mora biti sposoban: 1. da identificira ili grupificira svaki materijalni dokaz, pa i nakon dugog protoka vremena, sve do predočavanja na sudu, 2. da opiše lokacije i uvjete koji su vladali pri prikupljanju dokaza, 3. asistira u dokazivanju da je dokaz bi konstantno pravilno čuvan od njegovog prikupljanja, do korištenja u dokaznom postupku, 4. pomagati kod opisivanja bilo koje promjene koja se mogla dogoditi od vremena prikupljanja dokaza do predstavljanja na sudu itd.;
- da vlada istražiteljskim zadacima: 1. prikupljanja informacija iz različitih izvora, 2. sortiranja informacija, 3. probiranja i 4. ocjene i procjene informacija;
- da kultivira i pravilno prakticira intervjuiranje personalnih izvora informacija;
- da je stalno svjestan da tko god je u statusu istražitelja mjesta događaja, u skladu sa zakonskim rješenjima za njega vrijede ista pravila u pogledu procesa istraživanja mjesta događaja. Pri tome treba imati u vidu da mjesta događaja (najčešće kao kriminalne scene *sui generis*) sadrže potencijalne informacije koje mogu biti pronađene sistematskim pretraživanjem na zakonit i naučni način i koje mogu pomoći istražitelju i sudionicima u istraživanju da znaju kako pronaći što više informacija na mjestu događaja:
- moraju stalno imati u vidu da izvršioци kriminalnih događaja ili krivičnih djela po zakonima fizike uvijek ostavljaju neku vrstu tragova: makro, mikro i submikro i da je njihov zadatak pronaći te tragove i osigurati ih. Pri tome da stalno imaju u vidu, da koji puta na prvi pogled nevažan trag ili predmet mogu u nastavku istraživanja postati ekstremno dokazno važni, nakon protoka određenog vremena;
- da od početka moraju postupati smireno i promišljeno, ne pristupajući zadatku s unaprijed stvorenim zaključkom ili donošenjem brzih zaključaka. Važi pravilo da je bolje da istražitelji rade previše, nego premalo, jer u protivnom može doći do previda i informacijske entropije;
- da stalno ima u vidu da pogreške učinjene u toku istraživanja mjesta događaja mogu biti nepopravljive (ireparabilne). Budući su istražitelji osobno odgovorni za pogreške oni imaju pravo odrediti mjere i radnje i način njihovog provođenja na mjestu događaja (diskrecijsko pravo);
- da stalno ima u vidu da je svako mjesto događaja različito od drugih mjesta:

- da vodi računa o tome da su važne karakteristike dobrog istražitelja: intuicija i osjećaj za ono što treba biti učinjeno u svakom konkretnom slučaju uz dobro poznavanje metoda lociranja i osiguranja dokaza. Zbog navedenog nije moguće oblikovati specifična pravila za provođenje istraživanja mjesta događaja. Mogu se samo dati pravci za provođenje istraživanja u grubo, koji odgovaraju beskrajnim varijantama uslova. Bez obzira koliko je istražitelj iskusan, uvijek će postojati nove situacije s kojima će se suočiti i potpuno nepoznati problemi koje mora svladati:
- da prije početka istraživanja zna sastaviti sistematski plan koji može obuhvatiti: 1. geometriju pretrage mjesta događaja, 2. buduću lokaciju, 3. sudionike, 4. moguće izvore uporišta tzv. čvorne situacije itd.;
- da pokazuje profesionalnu znatizeljnu za sve, čak i za „male“ objekte. Mora znati razmišljati kao izvršilac (empatički pristup) i rekonstruirati njegove postupke. Ako to razmišljanje nije dalo određeni smisao ili ako postoje praznine u njemu, treba se vratiti na polaznu tačku i ponoviti proces. Treba voditi računa o tome, da ako nije nužno, otvorene prostore ne treba pretraživati noću, nego na danjem svjetlu. Iskusni istražitelji znaju da je najbolji pomoćnik dnevno svjetlo;
- da ne započinje s istraživanjem mjesta događaja, ako je očito da je nužno sudjelovanje drugih specijalista, osim zbog razloga hitnosti;
- da zna da mu je primarna dužnost otkrivanje i prikupljanje svi dokaza, a ne samo otkrivanje osumnjičenika;
- da prije početka istraživanja zastane i dobro razmisli o slučaju. To je vrlo važno jer previd bilo čega, može uzrokovati štetne posljedice;
- da znaju sastaviti i analizirati situacijske slike;
- da znaju dobro procijeniti situaciju. Riječ je o kontinuiranoj ili sporadičnoj analizi i vrednovanju aktualne situacijske slike, sa zaključivanjem o daljnjem postupanju. Mora znati informacije koje proizlaze iz stanja stvari, odabrati, analizirati i izvesti spoznaje (zaključke). Riječ je o povezivanju;
- da zna tumačiti indicijalne dokaze što je povezano sa sposobnošću i znanjem;
- da mu je metodološki pristup u otkrivanju i dokazivanju utemeljen na: 1. objektivnosti, 2. naučnoj validnosti, 3. analitičkoj procjeni i 4. verifikacijskoj provjeri;
- da stalno vodi računa o stadijima istraživanja, kao kriminalističkoj proceduri *sui generis*. Stadiji su: 1. primarni, 2. sekundarni i 3. tercijarni. Primarni obuhvaćaju događaje prije i u toku istraživanja (*ante i*

tempore delicti). Sekundarni obuhvaćaju postupanje poslije događaja (*post delictum*) a tercijaran stadij je rekonstruktivan;

- da stalno ima u vidu da korisne informacije iz raspoloživih izvora, koje pravo ne predviđa, nisu upotrebljive pred sudom, tj. da se neupotrebljivim dokazima pripisuje „nulta vrijednost“ ;
- da zna da je u osnovi promatrač i analizator. Njegovo istraživanje je primarno traganje za nepoznatim činjenicama;
- da zna da ne smije ocjenjivati dokaze svakodnevnim načinom razmišljanja;
- da zna da mora postupati: 1. logično, 2. racionalno, 3. praktično, 4. hrabro (da ima „petlju“), 5. kreativno, 6. neemocionalno, 7. imaginacijski, 8. znati razmišljati u predodžbama, simbolima i metaforama, 9. da koristi projekciju ideja i samokontrolu, 10. da mora posjedovati inteligenciju, biti kompetentan i imati „oštra“ osjetila, 11. da mora u procesu istraživanja vladati velikom energijom i strpljenjem, 12. da mora pravilno komunicirati, 13. da se zna čuvati postupaka koji odvrćaju pažnju i rasplinjuju napore itd.; Vidimo da istražitelja ne smiju „krasiti“ „*egestas animi*“ tj. siromaštvo duha, uskost i ograničenost, nedovoljna širina, skućenost u razmišljanju i odlučivanju;

Neki uzroci loše kvalitete rada istražitelja

Uzroci loše kvalitete istražitelja su brojni. Nastavno se, ilustracije radi, navode neki :

1. nedostatak pouzdanog znanja;
2. premalo profesionalnog iskustva;
3. nedostatak kompetentnosti i specijalnosti u odnosu na konkretne „dodijeljene“ slučajeve. Riječ je o nedostatku tehničke sposobnosti;
4. izopačena etička (deontološka) mjerila uz nedostatak visokih radnih i profesionalnih svojstava;
5. postojanje predrasuda zbog ponavljanja sličnih slučajeva;
6. preveliko oslanjanje na intuiciju;
7. pretjerano samozadovoljstvo u radu;
8. ne razmišljanje o svim aspektima istražiteljske funkcije;
9. upuštanje u analizu i ocjenu činjenica u područjima kojima se ne vladava;
10. rad s neadekvatnom stručnom savjesnošću i odgovornošću. Gubitak iz vida da savjesnost istražitelja mora pokrivati sve etape istraživanja;

11. pretjerana samouvjerenost;
12. osjećaj nezamjenjivosti;
13. nedovoljna kritičnost i samokritičnost;
14. pojava lažnog elitizma;
15. sklonost izvođenju zaključaka na brzinu;
16. nedostatak bogate kartoteke moralnosti;
17. nestručna, nerazborita, neobjektivna i nevješta primjena pravila vlastite struke;
18. nepridržavanje aktualnih stručnih standarda rada ili primjena nestručnih standarda rada;
19. prihvaćanje problematičnih vrijednosti unutar struke;
20. precjenjivanje osobnih sposobnosti;
21. nesklonost za organizirane kontakte s organima postupka, pri čemu se zaboravlja da ti kontakti ne moraju imati nekakav poseban institucionalni oblik;
22. nesklonost planiranju općih i posebnih radnih verzija;
23. nesklonost postavljanju pitanja, traženju razjašnjenja, predlaganju izvođenja dokaza i sl., iako istražitelji trebaju imati aktivnu ulogu (inicijativu) u toku procesa istraživanja;
24. sklonost solipističkim pogreškama. To je pojava po kojoj sve vanjske činjenice dopiru do svijesti istražitelja putem njihovih osjetila, a „pogreške“ nastaju zbog ograničenosti ljudskih osjetila koja omogućavaju spoznaju, kao i zbog ograničenog profesionalnog iskustva, a koji puta i životnog;
25. stvaranje više pretpostavki od potrebnih, jer to vodi u redukcionizam;
26. neinformiranost, arogantnost i populistička orijentiranost;
27. kada ne vode računa o činjenici da materijalni dokazi uključuju: dokazne uslove, dokazne uzroke, udružene dokaze, prolazne i kratkotrajne dokaze i sl.;
28. kada ne vode računa o tome da su glavni ciljevi istražitelja: prepoznavanje, prikupljanje, osiguranje i interpretacija (ocjena) svih relevantnih materijalnih i personalnih dokaza i osiguranje korisnih informacija za rješavanje slučaja;
29. ne vođenje računa o tome da se trasiranje istraživačkih pravaca (putokaza) postiže analizom materijalnih dokaza. Riječ je o produktivnom i usmjerenom istraživanju. Pri tome putokazi mogu biti direktni i indirektni;

30. kada su u radu podložni mističnosti : „kada vi budete radili tako dugo taj posao kao što ga ja radim....“;
31. kada se previše oslanja na intuiciju : „Ja se pouzdajem u svoj intuitivni osjećaj...“;
32. kada je riječ o prevelikom samozadovoljstvu: „Riješio sam na hiljade slučajeva i nikada se nije utvrdilo da sam bio u krivu“;
33. kada primjenjuje „ušančenje“ : „Podnijelo je test vremena....“ itd.

Zbog naprijed navedenih uzroka loše kvalitete rada istražitelja treba ozbiljno analizirati i ocijeniti rad istražitelja. Ta ocjena rada istražitelja u osnovi se svodi na dobijanje odgovora na slijedeća pitanja : 1. koliko je istražitelj poštivao norme pravnih propisa koje mora primjenjivati u svom radu?; 2. da li se nalaz i mišljenje istražitelja kreću u granicama njegove kompetentnosti (struke, specijalnosti)?; 3. da li je istražitelj vodio dovoljno računa o identitetu i integritetu, podobnosti i dovoljnosti po opsegu i kvaliteti, objekata istraživanja za davanje pravilnog zaključka?; 4. da li su pravilno odabrane korištene metode (načini), redosljed njihove primjene i da li su korištena sredstva adekvatno primjenjena, i koja moraju biti aprobirana?; 5. kakav je obim i kvaliteta obavljenog istraživanja?; 6. da li su objektivno utvrđene činjenice koje su osnova za davanje mišljenja istražitelja?; 7. da li je mišljenje istražitelja jasno, razumljivo i logično? itd.

Jezik istražitelja

Istražitelji po prirodi svojih poslova u svom radu moraju se koristiti pravnim jezikom, kriminalističkim, forenzičkim i rječnikom svoje struke. Riječ je o specifičnoj terminologiji koja se koristi u okviru obavljanja istražiteljskih poslova i koja je različita od svakodnevnog jezika. U teoriji i pravilima pravne i kriminalističke nauke kao i pravilima struke istražitelja mnogi izrazi imaju specifično značenje. Burno i dinamično vrijeme danas, gasi tradicionalne pojmove i dosadašnje misaone sheme, te svakodnevno stvara nove. Osim pojmova veliku ulogu igraju i termini koji se koriste u istražiteljskom postupku. Oni su oblik konvencije, dogovoreni sistem značenja za koji su se stručnjaci složili da je u stanju izraziti specifičnosti predmeta kojima se istražitelji bave. Područje nauka čije postulate primjenjuju istražitelji, obzirom na njihov predmet interesa, vrlo je dinamično i u njemu postoje brojni specifični pojmovi i svakog dana se javljaju novi. Naglo proširenje i obogaćenje jezika pojedinih nauka je karakteristika našeg vremena. Budući, da uslovno rečeno jezik istražitelja mora vjerno

odražavati društvena kretanja u području prevencije i represije kriminaliteta, izložen je stalnim promjenama. Zato taj jezik mora biti savremen i jezično otvoren. Savremenost rječnika podrazumijeva ažurnost i aktuelnost, a jezična otvorenost pun raspon izraza, od biranih do šatrovačkih. Istražitelji su spoznali da njihov rječnik sadrži relevantne tehnologizme, kriminalistički žargon i sl. Riječ je o vokabularu potrebnom za razumijevanje situacija i materijalne svakodnevnice danas.

Edukacija istražitelja

Obzirom na naprijed navedeno, vidljivo je da edukacija istražitelja mora biti specifična. Zato bi ovaj dio izlaganja započeli s mišlju Johana Wolfganga Goethea koji je svojevremeno rekao: „Ništa nije tako zastrašujuće kao neznanje koje je u akciji“. Po prirodi poslova temelj u radu istražitelja predstavljaju spoznaje kriminalističke i forenzičkih nauka. One su logički organiziran sistem teorija, pojmova, informacija, spoznaja itd. Svojstva i funkcije njihovih podsistema određeni su svojstvima i funkcijama tih nauka, kao sistema i ne mogu s odvojiti od njega. Krug interesa kriminalističke i forenzičkih nauka mnogo je širi od krivičnoprocesne nauke, što traži sveobuhvatnost, potpunost i interdisciplinarnost u procesu obrazovanja istražitelja.

Kriza u otkrivanju i suzbijanju kriminaliteta, stručni konzervativizam, precjenjivanje uloge pravnih normi (normativizam) i slično, traže diferencijaciju potreba obrazovanja i obuke istražitelja. Mora se raditi o širokoj humanističkoj naobrazbi, a ne uskom obrazovanju i obuci za izvršavanje istražiteljskih zadataka. Važan aspekt navedene edukacije je kontrola načina usvajanja znanja. Mora se upravljati procesom studija. Slušaocima ne treba pružati samo broj informacija, već ih treba animirati da sami pribavljaju i obrađuju relevantne informacije. Pri tome treba voditi računa o metodama selekcije i aplikacije informacija. Edukaciji istražitelja kao profesionalaca treba pružiti adekvatnu edukaciju obzirom da u okviru svog radnog mjesta obavljaju brojne djelatnosti. To podrazumijeva usvajanje i primjenu brojnih znanja, osobito iz područja kriminalističke nauke i drugih naučnih područja važnih za istražiteljski postupak.

Naprijed rečeno upućuje da se ličnost istražitelja mora promatrati kroz prizmu njihovog informacijsko-spoznajnog procesa. To su procesi koji se odvijaju u spoznajnom sistemu, koga informatičari nazivaju „G“ sistemom. Strukturu tog sistema čine : krivično djelo kao objekt spoznaje i istražitelj kao subjekt spoznaje. Krivična djela „emitiraju“ materijalne nositelje informacija tzv. signale putem informacijskog toka, a istražitelji

nastoje otkriti taj tok operativno taktičko-tehničkim i procesnim mjerama i radnjama.

Umjesto zaključka

Na kraju ovog rada ne bi rezimirali njegov sadržaj, nego to prepustamo cijenjenim čitaocima. Smatramo da je rezime autora nametanje svog mišljenja čitaocima i da onemogućava ili sugestivno djeluje na čitaoce, da sami izvedu svoje zaključke u vezi sa sadržajem rada. Umjesto toga nastavno navodimo ilustracije radi neke današnje spoznaje i pitanja o kojima trebaju stalno voditi računa svi organi koji u svakodnevnom procesu rada su uključeni u obavljanje istražiteljskih poslova. Te spoznaje i pitanja su:

1. danas se javljaju na području krivičnog prava sve glasniji i brojniji zahtjevi za upotrebom naučnih standarda u postupku, što uključuje i korištenje istražitelja;
2. istražitelji (ali ne samo oni) mogu ili moraju prilikom rješavanja nekih kategorija slučajeva izgubiti emocionalni dio sebe;
3. nije važno ono što se gleda, nego ono što se vidi;
4. najčešći uzroci pogrešaka u postupku istraživanja istražitelja su: 1. neznanje ili pogrešna primjena znanja, 2. nemar, 3. nedostatak suradnje, 4. neadekvatna tehnička opremljenost, 5. pogrešna argumentacija kao argumentacija u kojoj su zastupljeni: jednostranost, neprecizna upotreba riječi, osobito termini tehnici, prebrza generalizacija, kritike motiva umjesto argumenata, konzervativnost mišljenja, pozivanje na većinu, tradiciju i iskustvo, pogrešne autoritete, sredstva javnog priopćavanja, „direktivu“ i analogiju itd.;
5. da li su istražitelji dorasli očekivanjima zakonodavca i sredine u kojoj djeluju?;
6. da li postoji tendencija da se neka krivična djela relativiziraju i banaliziraju do apsurdna?;
7. ni najbolji zaključci ne vrijede ako ih se ne može dokazati;
8. dokazi se ne smiju prilagođavati slučaju (koja tendencija postoji u praksi), nego obratno;
9. kriminalistički misliti znači primarno komparirati;
10. krivično pravosuđe se mora razvijati u skladu s razvojem savremene tehnologije i tehnike;
11. metodička kompetencija istražitelja je uvjet za uspješno provođenje

- istraživanja. Faze metodičke kompetencije su: 1. planiranje, 2. prikupljanje, 3. red informacija (memoriranje), 4. ocjena informacija, 5. analiza i sinteza, 7. predlaganje (razvoj) zaključaka, 8. prosljeđivanje i 9. evolucija;
12. da li se u praksi kod korištenja istražitelja javlja previše očigledno „glupih“ zadataka, neadekvatno formuliranih i nepravodobnih naredbi itd.?
 13. rješavanje slučajeva nije proizvod formalno elaborirane i već postojeće misaone elaboracije, nego je rezultat specifičnog životnog i profesionalnog iskustva istražitelja;
 14. rješavanje slučajeva je rezultat jednog kompleksnog socijalnog, praktičnog i kognitivnog procesa koji se sastoji od faze podjele posla i faze zajedničkog rada;
 15. postupak istražitelja ne smije biti nepraktičan i neprofesionalan;
 16. treba „slušati“ dokaze, a ne pretpostavljati ih, jer dobar istražitelj ne nagađa;
 17. opasna je raštrkanost i nepovezanost informacija ili gomilanje irelevantnih;
 18. da bi istražitelji uspješno radili zakoni moraju imati konačnost;
 19. da li je na društvenim scenama sigurnosna nekultura?;
 20. da li postoji previše disfunkcionalnih tačaka u zakonima?;
 21. da li je na pravosudnim scenama prisutna nezgrapnost, dugotrajnost i mučnost postupaka?;
 22. kod istraživanja mjesta događaja važi pravilo: „Budi jednostavan i drži se činjenica“;
 23. krivično materijalno i procesno pravo (krivično pravo u užem smislu), nisu ni teorijska ni metodološka osnova za kriminalističko-forenzičku nauku. Kriminalistička i forenzičke nauke ne ostvaruju samo krivično materijalne i procesne zadatke. One se bave brojnim problemima koji su izvan kruga, interesa primarno krivično procesnog prava. Kriminalistička i forenzičke nauke ne proizlaze iz principa krivično procesnog prava i ne pretpostavljaju primjenu njegovih teorijskih principa. Drugo je pitanje što se pravila kriminalističke i forenzičkih nauka moraju primjenjivati u skladu s općim principima krivičnog procesnog prava, kada se primjenjuju u vezi s potencijalnim ili aktuelnim krivičnim postupkom;
 24. krivičnopravna i kriminalistička nauka počivaju na dva različita misaona procesa. Pravno mišljenje je primarno ocjenjivanje. Primjena

- prava slijedi iz jednog reda u ocjenjivanju. Norme koje u tom smislu postoje dovode do primjene prava. S druge strane kriminalistički misaoni rad primarno je vezan uz otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela pomoću normi kriminalistike;
25. istražitelji moraju imati zdrav razum, ali i zdrav način razmišljanja. Povezivanje normativno pravnog mišljenja i činjenično naučnog kriminalističko-forenzičkog mišljenja otežano je time, što se u osnovi dva različita mišljenja moraju dovesti u međusobnu vezu;
 26. danas se kriminalistička nauka „gura“ u područje naučne policije i policijske prakse. Ta tendencija postoji kod onih koji ne vladaju znanjima koja se tretiraju na području kriminalističke nauke što vodi *de facto* do jačanja krivičnog progona izvan prava i do osiromašenja krivičnog pravosuđa;
 27. danas je na krivičnopravnoj sceni spoznaja, da se pouzdano izvođenje dokaza i njihovo ocjenjivanje, kao krucijalno pitanje krivičnog postupka i utvrđivanja istine može ostvariti samo uz pomoć kriminalističke i forenzičkih nauka. Pri tome treba imati u vodu da se odnos između krivičnopravnih nauka i kriminalističko-forenzičkih nauka ne ostvaruje samo pravnim, već i kriminalističko-forenzičkim normama;
 28. u radu istražitelja važnu ulogu igraju njihove vještine. Vještina je brzo i precizno izvođenje nekog složenog slijeda naučenih radnji. Pri tome treba razlikovati psihomotorne vještine, kod kojih je naglašena vanjska motorno-mišićna komponenta i verbalno-simbolične vještine, kod kojih je motorno-mišićna komponenta neznatna. Vještina uvijek predstavlja organiziranu sekvencu (slijed) aktivnosti, a ne neku izoliranu mišićnu reakciju;
 29. institut istražitelja omogućava da se otklone eventualni nedostaci vezani uz mogućnost brzog operativnog djelovanja tužilaca i istražnih sudaca (gdje postoje);
 30. rješenja u vezi s institutom istražitelja moraju biti takva da omogućavaju tužiocu/istražnom sucu da u jednom predmetu zavisno o njegovim karakteristikama, mogu koristiti paralelno ili sukcesivno više istražitelja;
 31. institut istražitelja traži smanjenje na minimum eventualne fluktuacije kadrova u tužilaštvu i na sudu. Traži se specijalizacija tužilaca i sudija;
 32. traži se objektivno opisivanje činjenica koje su rezultat osjetilnog opažanja, bez iznošenja vlastitih ili tuđih sudova. To traži načelo objektivnosti postupka. To znači da se u postupku ne smije biti pristran ili jednostran. Ovo načelo dolazi do izražaja kroz sistematičnost, sve-

- stranost, potpunost i realnost u provođenju mjera i radnji u postupku. Osobito dolazi do izražaja u provođenju uviđaja;
33. analiza i obrada mjesta događaja mora imati rekonstruktivan karakter, materijalni ili misaoni;
 34. opisivanje kao navođenje svojstava nečeg uvijek ima subjektivan karakter ;
 35. svaki slučaj treba biti podjednako važan;
 36. na slučaju ne smiju raditi nekompetentni istražitelji, jer to nije dobro za razjašnjavanje slučaja;
 37. istražitelji trebaju uvijek zadržati svoj kredibilitet;
 38. istražitelji moraju imati praktičan pristup istraživanju, biti na distanci i racionalno promatrati:
 39. za istražitelje vrijedi pravilo: „Želiš li nešto otkriti pitaj zašto?“;
 40. opasno je za saznanje istine pogrešno ili nepotpuno određivanje mjesta događaja;
 41. istražitelji se trebaju pozivati na činjenice, a ne nagađati;
 42. istražitelji moraju stalno voditi računa o tome, da su pravila krivičnopravnih nauka, kriminalistike i forenzičkih nauka u osnovi procesa otkrivanja;
 43. nema razloga objašnjavati nelogičan postupak;
 44. stepen kompetencije istražitelja ne smije drastično varirati;
 45. istražitelji moraju imati izoštrenu intuiciju, teorijsku i praktičnu;
 46. pravda mora imati svoj koncept;
 47. posao istražitelja je profesija, koja nije samo zanimanje nego i poziv;
 48. treba voditi računa o tome da u situacijama kada se ne mogu napasti dokazi, napadaju se načini njihovog pribavljanja tzv. put do dokaza;
 49. dokazni standardi ne smiju biti skromni;
 50. uklanjanje nepotrebnih informacija je najbolji put do istine;
 51. traži se oprez kod očitog, jer se mogu previdjeti dokazi;
 52. treba imati originalan pristup mjestu događaja;
 53. u istraživanju važnu ulogu imaju koordinacija u radu i tehničke usluge;
 54. događaje koji su objekt istraživanja treba analizirati sistematski;
 55. istražitelj mora shvatiti vezu viktimologije i mjesta događaja;
 56. istražitelji trebaju imati u vidu izreku A. Einsteina: „ Ako ne možete nešto jednostavno objasniti, ne razumijete to dovoljno“;

57. da li istražitelji u svom radu otkrivaju minijaturne replike slučaja?;
58. svaki važan podatak koji je nezabilježen, je zapravo izgubljen;
59. istražitelji ne trebaju raditi pre samostalno;
60. krug informiranih osoba u nekim slučajevima, ne treba biti prevelik;
61. treba što točnije utvrditi kronološki slijed događaja;
62. uvijek treba identificirati izvor informacija;
63. istražitelji trebaju tražiti pojedinosti;
64. istražitelj si u svom poslu ne može dopustiti luksuz da vjeruje bilo kome;
65. istražitelj kao rukovodilac treba inspirirati druge sudionike u istraživanju. Za istražitelja vrijedi kriminalistička krilatica: „Koliko daleko gledaš unazad, toliko ćeš vidjeti unaprijed“;
66. istražitelj se ne smije povoditi općem mišljenju, nego činjenicama;
67. ne treba vjerovati teorijama koje su dokazno neutemeljene;
68. došlo je vrijeme za užu specijalizaciju istražitelja. U nekim Zapadnim zemljama postoje npr. istražitelji samo za pretrese;
69. treba imati u vidu da neka mjesta događaja mogu traseološki biti vrlo složena;
70. šifra uspješnosti istraživanja mjesta događaja je dobro uigran tim stručnjaka;
71. ključ uspjeha istražitelja leži u kreativnosti, jasnoći i dosljednosti;
72. treba paziti da kriminalni slučaj ne postane roba na kojoj svi zarađuju;
73. poprište krivičnog djela je markantna etapa u istraživanju, magistralna putanja po kojoj bi trebala da započne i da se kreće istraga;
74. istraživanju mjesta događaja treba od početka pristupiti savjesno, stručno, inventivno po izrađenoj matrici (hodogramu) i ustaljenom redoslijedu. U protivnom može doći do kaosa;
75. opasno je za ishod istraživanja kada se na početku „iskoči“ iz sheme i matrice istraživanja;
76. sve treba sortirati i klasificirati prema otkrivačko-dokaznoj vrijednosti.
77. nestručni istražitelji rade pogreške u odabiru informacija, što za posljedicu ima masu dezinformacija koje cirkuliraju;
78. istražitelji se trebaju čuvati autoriteta položaja i ravnati se po autoritetu zakona i struke;
79. istražitelji si ne smiju dozvoliti luksuz na kriminalnoj sceni u smislu promašenih interpretacija zakona;

80. istražitelj je uvijek u osnovi promatrač i analizador;
81. istraživanje istražitelja je primarno traganje za nepoznatim činjenicama;
82. istražitelji ne smiju upasti u kolotečinu;
83. postupanje po načelu hitnosti (opasnost od odgode) mora biti u skladu s razumnim rasuđivanjem i sigurnosnim standardima;
84. mjesto događaja kao objekt interesa se teško profilira;
85. istražitelji moraju dorasti standardima svoje struke;
86. istražitelji moraju stalno voditi računa o konspirativnosti. Trebaju imati u vidu da „curenje informacija“ je skoro uvijek odavanja službene ili poslovne tajne;
87. istražitelji moraju raditi po scenarijima postupanja prema fenomenološko-morfološkim oblicima događaja;
88. opasno je kada se tradicionalni modeli rada istražitelja suočavaju s netradicionalnim i neujednačenim pojavnim oblicima kriminala;
89. istražitelji se trebaju čuvati sudova koji proizlaze iz: lakoumnosti, neznanja, ogorčenosti ili kakvih drugih okolnosti ili emocija koje onemogućavaju donošenje ispravnog i temeljitog konkretnog rješenja;
90. istražitelji moraju tumačiti zakonske odredbe stručno i razumno;
91. istražitelji unutar diskrecijskih prava ne trebaju raditi previše samostalno;
92. istražitelji ne smiju čitati prebrzo, loše i donositi sudove prije nego su pročitano shvatili;
93. sadržaj postupka istraživanja istražitelja determiniran je: 1. karakterom početne situacije, 2. pravilima kriminalističke i forenzičkih nauka i 3. odredbama ZKP-a i drugih propisa;
94. istražitelji nemaju ovlaštenje prosuđivati neko djelo kao moralno ili nemoralno, ispravno ili neispravno. Oni trebaju samo utvrditi što se dogodilo sa što više pratećih okolnosti. Navedeno traži isključenje vlastitih emocija, osobnih uvjerenja i vrednovanja. Taktička orijentacija i operativno-preventivna djelatnost istražitelja moraju biti pravilno usmjereni i dozirani;
95. istražitelji trebaju stalno voditi računa o artikulacijskoj funkciji „osnova sumnje“. Pri tome trebaju imati u vidu, da bi taj oblik sumnje bio utemeljen i tako predstavljao osnovicu za zahvat u neko negativno statusno pravo čovjeka, moraju biti ispunjena četiri minimalna uvjeta: 1. artikuliranost, 2. prethodnost, 3. specifičnost i 4. konkretnost;

96. istražitelji moraju koristiti spoznaje kriminalističke fenomenologije kao putokaz u istraživanju krivičnih djela;
97. istražitelji trebaju utvrđivati: integritetnost, cjelovitost, potpunost i suglasnost svih raspoloživih dokaza, a ne samo nekih;
98. treba imati u vidu da su spoznajne funkcije istražitelja direktno povezane s materijalnim, organizacijskim i tehničkim uvjetima;
99. putevi do istine istražitelja uvijek moraju biti zakoniti, stručni i časni;
100. istražitelji trebaju stalno raditi na unapređivanju postupka unutar istražiteljskih procedura na taktičko-tehničkom i organizacijskom planu;
101. istražitelji trebaju raditi na upotpunjavanju i obogaćivanju sadržaja teorije dokaza, osobito na području materijalnih dokaza;
102. moraju raditi na tome da se spriječi relativiziranje i banaliziranje nekih oblika krivičnih djela;
103. moraju jasno definirati probleme;
104. istražitelji se u radu trebaju stalno pridržavati pravila A. Einsteina : 1. radi bez konfuzije, 2. kloni se nesklada i 3. u teškoćama nađi podasan izlaz;
105. treba nastaviti s trendom da se što više činjenica spozna „*in situ*“;
106. ustrojstveni oblici organa čiji službenici su aktivni učesnici u istraživanju mjesta događaja, moraju slijediti fenomenologiju aktuelnog i očekivanog kriminaliteta;
107. treba poboljšati i aktuelizirati saradnju organa koji su uključeni u korištenje instituta istražitelja;
108. istražitelji trebaju razvijati strast prema pravdi;
109. istražitelji trebaju raditi ono za što su plaćeni i što zahtijeva njihov stručni profil;
110. istražitelji se uvijek moraju pozivati na činjenice, a ne nagađati;
111. trebaju stalno voditi računa o tzv. zakonu „neželjenih posljedica“;
112. rad istražitelja treba se temeljiti na: 1. sumnji, 2. komparaciji i 3. povezivanju;
113. zakoni i istina trebaju upravljati životima istražitelja;
114. sve podatke treba ocijeniti po kriterijima kvalitete i pouzdanosti. Ocjenjivanje treba biti sistematsko uz prateću kategorizaciju podataka. Uz ostalo treba ocjenjivati izvore informacija i same informacije. Na kraju treba svrstati i sintetizirati podatke;
115. analiza elemenata materijalnih dokaza zahtijeva završnu sintezu,

koja određuje uvjerenje istražitelja. Pri tome zaključak se ne smije stvarati prije nego su uzeti u obzir svi elementi dokaza i dok nisu dokazno-vrijednosno ocijenjeni. Pri tome dokaze se ne smije precijeniti, niti podcijeniti da bi zaključak bio vjerodostojan, a uvjerenje suglasno itd.

Iz naprijed navedenog proizlazi da institut istražitelja predstavlja značajan korak u daljnjoj demokratizaciji, humanizaciji i usavršavanju krivične procedure. Istovremeno taj institut pokazuje tendenciju sve veće zaštite prava građana.

Kod ocjene instituta istražitelja uz ostalo treba pratiti da li korištenje istražitelja smanjuje trajanje vremena istrage. Isto tako postavlja se i pitanje: da li pozitivni propisi koji reguliraju institut istražitelja adekvatno odražavaju zadatke i ovlaštenja kod tzv. dodjele zadataka? itd.

INVESTIGATORS FOR THE PROSECUTION OF WAR CRIMES

ABSTRACT

This article deals with the institute of war crime investigators. It provides a definition of the investigator and the investigation process, the typology of investigators and their competencies as well as the way in which their services are engaged and their role in the criminal procedure. The article especially elaborates on the investigators' professional role as experts in the system of state imposed crime repression, and points out the requirements for a competent investigator and their specific vocabulary. In relation to this, minimum standards for their profession applicable to all investigators and the peculiarities of their cognitive process are defined. The author warns of the circumstances which should be taken into account when engaging an investigator, but also lays out what is expected of the investigator, some causes of the investigator's poor work performance, required investigator training, cognitive processing and certain questions related to the investigator's work procedure etc.

Key words: investigator, typology of investigators, investigative process, circumstances requiring the engagement of an investigator.